

NIEDBAŁY (156) *part praet act*

W pisowni łącznej (151), w rozłącznej (5).

e oraz a jasne (w tym w a 2 r. błędne znakowanie).

comp i sup (6+1) (nå)niedbałszy (7).

sg m N niedbały (53). ◇ G niedbałego (5); -ého (2), -(e)go (3). ◇ D niedbał(e)mu (1). ◇ A niedbał(e)go (9). ◇ I niedbałym, niedbałym (11), niedbał(e)m (2) RejPs, GliczKsiąż. ◇ L niedbałym (1). ◇ V niedbały (1). ◇ f N niedbała (1). ◇ G niedbał(e)j (2). ◇ D niedbał(e)j (2). ◇ n N niedbał(e), niedbałsz(e) (4). ◇ G niedbał(e)go (2). ◇ pl N m pers niedbali, (nå)niedbałszy (31). subst niedbał(e) (2). ◇ G niedbałych, niedbałszych (7). ◇ D niedbałym (3). ◇ A m pers niedbałé, niedbałsz(e) (7) KromRozm II, WujJudConf, WujNT, SarnStat (3), SkarKaz, niedbałych (1) NiemObr; -é (3), -(e) (4). subst niedbał(e) (2). ◇ I m niedbałymi (4) KrowObr, RejPosWstaw, CzechEp, NiemObr, niedbałymi (2) ModrzBaz, SarnStat; -émi (1), -(e)mi (1). ◇ L niedbałych (2). ◇ V subst niedbał(e) (1).

Składnia comp: niedbałszy jako kto, co (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII w.

1. Zwykle w funkcji przymiotnika (funkcja imiesłowu terażniejszego 'nie dbający' w połączeniach z niektórymi dopełnieniami): *Niestaranny, nie przykładający się, byle jak wykonujący obowiązki; niezapobiegliwy, nie troszczący się o nic; leniwy; mało gorliwy; nie przeciwdziałający złu; oscitans Mącz, Modrz, Calep, Cn; negligens Mącz, Modrz, JanStat, Cn; incuriosus Mącz, Calep, Cn; discinctus, remissus, socors, supinus Mącz, Cn; indiligens Calep, Cn; cunctans, deses, piger, reses, segnis, somniculosus Mącz; omissus Calep (154) : RejPs 67; BielKom D6; Wszakże dłużnik który tak niedbały iest/ iże zapłaciwfyz długi/ zapłaty fwey od Credytorá quitu niebierze/ gdyby raz álbo dwa takąow niedbałóć s fwą fzkodą odnioł/ byłby potym w fwey fprawie czuynieyfyz. GroicPorz y; gdyż nie dbałfzych ludzi nie máłz iáko Polacy/ á coby fie w fwym ięzyku mniey kochali. RejWiz A4v; Leop *A3v, Gen 42/1; Lecż coż po takich ludzyoch/ niedbałey Koronie RejZwierz 80v, 89; Sługo zły y niedbały/ wiedziałes iż żnę gdziem nie siał BibRadz Matth 25/26, I 216b marg; OrzRozm C2 marg; BielKron 14, 346; Remollesco, Poczynam zá lenieć/ niedbałym być. Mącz 230a, 53c, 73a, 188b, 227a, 230a (9); GórnDworz D2; Coż zá pożytek chłopá niedbałego/ Iákoby Wołu chował leniwego. RejZwierc 221v, 68, 100, 133v; iestliby kthore z rodzicow obaczyli być niedbałymi/ áby ye z vrzędu fwego w dobry rząd wpráwowáli. RejPosWstaw 42; á zásię zleniałóć/ rołkofzy/ obżárstwo/ czyni żołnierze niedbałymi ModrzBaz 118; KochPs 178; SkarŻyw 331; Bo widząc niektorych [papieży] niedbałych/ ważył fie pro autoritate sua, wiele rzeczy ftánowić y reformowác. NiemObr 61; Calep 524b, 527b, 729b, [741]b; GostGosp 60; KochFrag 18; áby Stároftowie y Mytnicy/ którzy ftróžey flufzný zániedbawáią/ [...] byli karáni winą ftá grzywien/ wedle Státutów o niedbałych Stároftách wczynionych SarnStat 512, 195, 275, 285, 342, 355 (12); vpominác fie tego v drugich PP. Bráćiey fwych niedbałfzych/ áby z nimi wepól ćwiczeni y gotowi byli GrabPospR K2v.*

niedbały do czego [= mało gorliwy] (1): Bo fą niektorzi do obráżenia drugich bárzo přędcy: á do iednánia ábo leniwi/ ábo zgoła niedbáli. ModrzBaz 65v.

niedbały około czego [= *mało gorliwy*] (3): Nyema fie tedy żaden człowyek ná co kwápić/ yałliby gładką á nyerządną żonę chcyał poyąć/ około czego ocyoc káždy nyedbałem nyema być *GliczKsiąż* P8v, E6v; *KrowObr* 186v.

niedbały na co [= *mało gorliwy, zaniehbujący coś*] (4): *RejWiz* 11; *BielKron* 387; Iuż y w domu mój rząd máły/ Bom ná wżyłtko ieft niedbáły. *KochMRot* B4; *GostGospSieb* +2.

niedbały o co [= *zaniehbujący coś*] (1): Omissior ab re, Niedbáły o gołpodárftwo/ nie pilny fwey rzeczy. *Mącz* 226c.

niedbały o co [= *nie pragnący czegoś, nie troszczący się, któremu nie zależy na czymś*] (3): bowiem będzie nie dbały o dobrą maięthność maiącz nadzieię w czudzim opatrzeniu y też pomoci. *GlabGad* M5v; *BielKron* 103v. Cf *Wyrażenie*.

niedbały w czym [= *mało gorliwy, zaniehbujący coś*] (10): *RejZwierc* 7v, 83, 185v, 226; *ModrzBaz* 74v, 99v; zá ktorą ráną/ áni gniewliwym y frosłżym fię sftał/ áni theż niedbálżym w othoczeniu y dobywaniu Miáltá *Phil* M2; *SarnStat* 271 [2 r.], 285.

niedbały w czym (a. in aliqua re) [= *nie robiący czegoś na czas*] (16): A iż téż Stároftowie fą niedbáli *in executione* tych retnt/ tedy zámiéřzamy im krés do Swiátek *SarnStat* 355, 209, 345, 545, 563, 801 (16).

W połączeniach szeregowych (9): Vízzy długie [...] człowieka grubego, leniwe⁸⁰ znamionią [!]/ grubey karmiey y rozumu/ złey pamięci, niedbálego/ plugawcza y niebaczne⁸⁰. *GlabGad* O8; *Mącz* 54a, 380c, 402a; ieřlibyś páná vyrzał iákim żywotem fwowolnym/ niedbálym/ álbo niepobożnym żywącego/ ázażbyś go też řłufźnie s tego przeřřzedz nie miał? *RejZwierc* 46v, 2v; *BiałKaz* Iv; *GórnRozm* Kv; *SarnStat* 899.

W przeciwstawięniach: »mądry, pilny, porządny, prędky, roztropny ... niedbały« (5): *RejZwierc* 2v; *ModrzBaz* 65v; Vbeřpieczenie czyni człowieká gnuřnego/ niedbálego/ nie pořłufźnego! á boiaźń/ opárźnego/ pořłufźnego/ porządneho *GórnRozm* Kv; Złóđziey mądry dłuźey trwa niż niedbáły: wřzakoź obá vpádną *GostGosp* 20; *SarnStat* 310.

W porównaniach (3): Tullia podwiodłá mężá Tárquiniufá pyřźnego/ áby czynił o kroleřtvo s Serwiufem ftárym mowiąc/ żeř ieft iáko bábá niedbáły o fwą oyczyźnę *BielKron* 103v; *RejZwierc* 221, 226.

W charakterystycznych połączeniach: burmistrz niedbały(-a, -e, -li), chłop, człowiek, dłuźnik, dworzanię, dzierżawca (2), dziewki, kapłan, komendor, Korona, krol (2), ludzie (3), ociec, ogrodnik, pan, panowie bracia, poborca (2), rodzice, rzemieřnik, sędzia (2), sługa, starosta (11), szafarz, urzędnik (4), wojewoda (2), złóđziej; na budowanie miast niedbały, w czynieniu egzekucyjej, w (u)czynieniu sprawiedliwořci (3), w dobywaniu miasta, o gospodarstwo, do jednania, o majęthnořć, o oyczyźnę, w płaceniu, w postanowieniu ceny (2), w powinnořci (powinowactwie) (2), około rozmnożenia chwały, na rozum swoj, w sprawach swych (2), w urzędzie (3), około wychowania, w wypełnieniu rzeczy.

Wyrażenie: »niedbały ni ocz« [szyk 1:1] (2): Powiadał też że człowiek ma być niedbały niocz, godowanie nalepřze dobro ieft. *BielŻyw* 103; *RejZwierc* 2v.

Szeregi: »leniwy, (a, i, a(l)bo) niedbały« = *tardus vel negligens* *Modrz*, *JanStat*; *negligens aut incurabilis* *JanStat* [szyk 6: 3] (9): *Mącz* 65b, 97d, 299a, 434c; *ModrzBaz* 65v; leniwe á niedbáłe

[*panienki klasztorne*] rozmáićie nápráwowała. *SkarŻyw* 142; *SarnStat* 285, 898, 930. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»niedbały, (i) niepilny« (2): *Mącz* 226c; A nie dbáły y niepilny szkodę vczyni/ ták wielką iáko ten co krádnie *GostGosp* 155.

»niedbały i nieposłuszny« (1): áby Ráycé Miał y ini Mielczánie nie byli niedbáli y nieposłufzni [*negligentes et inobedientes JanPrzyw* 45] w wykonywaniu wftaw *SarnStat* 944.

»niedbały a nikkzemny« [szyk 1:1] (2): *PaprPan* Hh3; iż też choćiabyście byli nanikkzemnieyfi/ á w powinności wálzey naniedbálzi [*inertissimi et in vestro officio negligentissimi*]/ żaden około was dobrego porządku vczynić niemoże. *ModrzBaz* 99v.

»prożnujący albo niedbały« (1): ktore [*milczenie*] wśfetczne ludźye pobudza/ á prożnujące álbo nyedbáłe odpycha *KromRozm II* h4v.

»niedbały albo (a) śpiący (a. ospały)« [szyk 1:1] (2): *RejPos* 244; Nálznych czáfów ludzie ospáli á bárzo niedbáli/ nie lą áni chcą być ták dowćipni/ áby pracą o tym táką czynili *Oczko* 11. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

W przén (1) : Tu iuż dáley Pan mówi iákoby do owieczek twoich/ áby fie czúły/ chociay máią páfterzá niedbáłego. *RejAp* 36v.

α. *W funkcji rzeczownika; dormitator Mącz* (7) : Nie pomoże to nigdy/ pewnie niedbálemu/ Chociay fie y oczymá/ przypátrzy wśyfkyemu. *RejZwierz* A5v, 116v, aa2v; Procurrentem retrahat et cunctantem producat, Aby wykraczájącego zádzierzał/ á niedbáłego pobudził *Mącz* 74d; *RejZwierc* B3v, 232v.

niedbały w czym [= mało gorliwy] (1): *Dormitator, Spik.* Ospály/ to yeft Nie dbáły w fwyh rzeczách. *Mącz* 94d.

a. *Nie troszczący się o sprawy wiary, niegorliwy w wierze* (23) : *LubPs* ee6v; *RejPos* 190v, 342 [2 r.]; frodze gánimy wśyfki niedbáłe álbo przykryte y obłudne Krześciány/ ktorzy mową tylko odzywáiá fie do łowá Bożego. *WujJudConf* 112; *KochPieś* 2.

niedbały czego [= zaniedbujący coś] (1): Co on mowił nieiako szálony/ ani iako ludzie fwego zbawienia niedbali ale zwielkiem wzdychaniem *MurzHist* Kv.

niedbały o co [= zaniedbujący coś] (1): Tym też przyiáčaním krolow pohánbić chciał P. Bog niewdzięczne Zydy/ y niedbáłe o fwoie zbawienie wzbudzić *SkarKaz* 517a.

niedbały o co [= obojętny na coś] (1): Ale kogo znajdyecie krnąbrnego/ zuchwałégo/ á nic niedbáłego o miłofierdzye moie/ [...] iuż mu możecie pewnie powiedzyeć/ iż [...] *RejPos* 303.

niedbały o kogo (1): Lod z Dyámentu łtop/ y zátwárdziály Z záltárzáłych nálogow/ Co ták ferce ziął/ zem o cię niedbáły *GrabowSet* G.

niedbały w czym [= zaniedbujący coś] (1): ktorey [*chwaly bożej*] powinniśmy przyftrzegác: niehcemyli fię pokázác [...] niedbálymi w powołaniu náłzym. *CzechEp* 47.

W połączeniu szeregowym (1): *RejPos* 303 cf *niedbały o co*.

W charakterystycznych połączeniach: niedbały(-li) katolik (2), *krześcijanin, ludzie* (3); *niedbały o miłosierdzie, w powołaniu, zbawienia* (o zbawienie) (2).

Szeregi: »gnuśny i niedbały« (1): ále więcey fię o to fráłował/ iż gnuśnymi y niedbálymi byli/ nie ćwicząc fię w wítawicznym rozmyślaniu fłowá Bożego *NiemObr* 90.

»mdły i niedbały« (1): ktorych [*heretyków*] zdrády/ mdleyfze y niedbálfze Kátholiki ószukiwác nigdy nie przeftáią. *WujNT przedm* 3.

»oziębły i niedbały« (1): Oftydły/ ktory nie ieft áni haeretykiem áni Kátholikiem: ábo oziębły y niedbály Kátholik. *WujNT* 848.

»proźnujący a niedbały« (1): iżby [*czas wasz*] was też nie záłtał iáko w dzyeń Sobotni/ to ieft/ proźnujących á niedbálych. *RejPos* 260v.

W przem (5) : O fwięty á błogółławiony páłterzu/ iákaż to ieft dobroć twoiá/ iż ty tey błędney á niedbálye owce fám fzukáż *RejPos* 168v; á iákoż lie thu nie ma iáko dyabeł z niedbálye duże rofkochác? *RejZwierc* 185v.

Wyrażenie: »niedbałe serce« [*szyk 2:1*] (3): *RejPos* 64v [2 r.]; Ktoż tedy ták fercá niedbálego/ znáiąc táká lálkę Pána tego/ iż iá fámże tráci dobrowolnie *ArtKanc* P3.

a. *W funkcji rzeczownika* (4) : Potym niedbálym grozi potępieniem *WróbŻółt* ff8v; *RejPos* 30v.

Szereg: »niedbały i występny (a. występujący)« (2): *WujJudConf* 157; ieden ná gromienie niedbálych y wyftępných/ á drugi ná poćiechę y pobudkę boiázliwych y ftrofkanych/ fwych darów wżywał. *SkarŻyw* 298.

b. *Lekceważący* (9) : iefliby pozwány był ták niedbály/ iżeby téy fkaźni doyc vczynić niechćiał/ [...] iuż ma bydź fkazano *vadium iudicale* *SarnStat* 1150.

niedbały czego [= *lekceważący coś*] (1): ktory by [*anioł*] był tako fmiály/ fwé fwiátości niedbały/ ktory by pana fwé^{go} niechćiał widzietz wcielonego *OpecŻyw* 16v.

niedbały czego [= *nie troszczący się o czyjeś dobro*] (1): Był leniwy niedbály Połpolitey rzeczy *PaprPan* Dd3v.

niedbały ku czemu (1): Pewnieby ták niedbáli/ że nie rzekę zápamiętáli/ ku oyczyźnie fwey nie byli/ áby o iey dobrym [...] nie mieli rádźić. *VotSzl* A2v.

niedbały na kogo, na co [= *nie troszczący się o czyjeś dobro*] (3): czemućie ták niedbáli ná oyczyznę á krewne fwoie? *BielKron* 129; *GrochKal* 23 [2 r.].

niedbały na co [= *nieposłuszny wobec czegoś*] (1): Zás żołnierz/ áczkolwiek wielem rzeczy zftawa fię krnábrny/ y ná rofkazanie niedbály/ wftákże niemniey/ gdy go niekarzą *ModrzBaz* 114v.

niedbały o co [= *nieposłuszny wobec czegoś*] (1): Oćiec miał fyná młodego/ O fwe kaźni niedbálego *BierEz* R.

W połączeniu szeregowym (1): O nieużyte/ twárde/ zákámiáłe Dzieći koronne/ ná mátkę niedbáłe: Niedbáłe mowię? mogę rzec okrutne/ Przywiodłfzy ná nię tákie rzeczy fmutne. *GrochKal* 23.

c. *Działający ze zwłoką w dziedzinie czynności prawych, nie zachowujący terminów sądowych* (3) : ktora mężátká [...] nie czyniłaby o ono imienie práwem ták dłuogo iżby ie ktho fpokoynie dzyerzał przes dzyeśięć lat czáfu pokoju/ ták niedbálye niewieście fkaźuiem iż od tákowego imienia odpada. *UstPraw* G4.

α. *W funkcji rzeczownika (2)* : Gdyby kto miał iákiekolwiek práwo ná dziedzictwo á [...] ielliby komu dopuścił go łpokoynie pożywać á trzymać przez trzy láthá y trzy mieřiące o nie niepozywáiąc/ tedy táki niedbáły do dzyerzawce ono imienie tráci. *UstPraw G3v*.

Szereg:»niedbały i leniwy« (1): ábo [*lege: aby*] to przypifowali łwéy gnułności włzyłcy niedbáli y leniwi [*desides et lenti JanStat 619*] którzy w nágradzeniu łwéy łzkody nie łtáráli łie áby czuyjni byli. *SarnStat 700*.

2. *W funkcji biernej: Niedbale wykonany lub wykonywany (2)* : Inelaborata oratio Niedbála rzecz. *Mqcz 181a*.

a. *Wykonywany jakby od niechcenia, łatwo (1)* : zem W. miłofciam chciał pokázác/ iáko przemierzła rzecz ielt/ wydwarzanie/ á ná drugą łtroneę/ iáko łzczyrość/ á niedbáłe iákieř czynienie rzeczy/ ma grácią. *GórnDworz G*.

Synonimy: 1. gnułny, leniwy, mdły, niepilny, nikczemny, ospały, proźnujący, śpiący; α. gnojek, gnułnik, leniwiec, leń, niepośpiech, odkładacz, przedłużacz, trąd; 2. nieforemny, niewyrobiony.

Cf **DBAŁY, NIEDBAK, NIEDBALEC, NIEDBALEWY, NIETBALCA**

MM